

УДК 504.864.3

УДОСКОНАЛЕННЯ РИНКОВОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ

*А. Сохнич, д. е. н., В. Мельник, аспірант
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Проблематика сталого розвитку ринкових відносин та їх науково-методичне й методологічне забезпечення – на часі соціально-економічних досліджень останніх років. Це підтверджується численними публікаціями, проектами, фундаментальними і прикладними дослідженнями. Особливо це стосується гарантування екологічної безпеки. Процес гарантування екологічної безпеки – тривалий і послідовний, тому суспільству потрібен механізм урахування наслідків рішень, що прямо чи опосередковано стосуються стану довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку ринкового механізму екологізації в Україні розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як О. Краснолуцький, В. Тарасова, В. Паламарчук, В. Шмандій та ін. Проте питання розвитку ринкового механізму екологізації в Україні потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Враховуючи євроінтеграційну спрямованість екологічної політики України, є потреба у вдосконаленні законодавства за напрямками приведення у відповідність до європейської практики, зокрема положень Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті.

Стратегічна екологічна оцінка є одним з інструментів реалізації державної екологічної політики відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року.

Виклад основного матеріалу. Під впливом ринкових відносин у промисловому комплексі України відбуваються процеси трансформації галузевої і територіальної структури господарства, які позначаються на екологічній ситуації країни. Останнім чинником екологічної оптимізації території промислових комплексів України є розробка ефективної програми раціонального природокористування в різних секторах промислового виробництва. Вона має орієнтуватися на широке впровадження сучасних екологічних технологій, винесення за межі урбанізованих зон (або закриття) непрофільних екологічно шкідливих підприємств, розвиток екологічної інфраструктури. Важливо, щоб така програма екологічного розвитку враховувала ринкові важелі впливу на формування прибутку підприємств. Основою для її реалізації має стати формування чітких та прозорих механізмів перерозподілу землі і ресурсів на основі їх рентної ринкової вартості, проведення екологічної експертизи державних підприємств і визначення шляхів їх оптимального розвитку й розміщення, запровадження незалежної системи експертного моніторингу довкілля, створення ринку екологічних цінних паперів, екологічної ринкової інфраструктури та економічних важелів впливу на впровадження природоохоронних технологій у підприємствах. Реалізація цих

заходів стане змістовим наповненням програми екологічного розвитку промислових комплексів.

Державна політика розвитку й розміщення продуктивних сил країни, вирішення соціально-економічних завдань повинні ґрунтуватися на дотриманні як економічних, так і екологічних принципів, вимог і цілей. Це означає, що необхідно найбільш ефективно, раціонально, екологічно зрівноважено та безпечно використовувати природно-біологічний, трудовий і матеріально-технічний потенціали [1].

Розвиток технологій у ХХ ст. забезпечив різке зростання виробництва продуктів харчування, але паралельно з цим перетворив сільськогосподарську галузь в основного забруднювача навколишнього природного середовища [2]. Діяльність із запобігання забрудненню навколишнього середовища спрямована насамперед на усунення або ослаблення джерел утворення відходів, а не застосування так званих технологій «кінця труби» (end-of-pipe technologies) [3].

Отже, оптимізація екологічної ситуації в промисловому комплексі України за допомогою застосування ринкових механізмів відзначається більшою ефективністю, ніж директивні методи управління. Цьому сприяють:

1) особиста зацікавленість підприємців в отриманні високих прибутків, яка визначає оптимальне розміщення виробництва у просторі згідно із законами земельної ренти та забезпечує деконцентрацію виробництва;

2) встановлення для всіх підприємств єдиних ринкових тарифів використання ресурсів землі, водо-, тепло- та енергопостачання, що зумовлює витіснення нераціональних, сировинно- та енергозатратних виробництв із висококонкурентного середовища промислових комплексів;

3) розвиток ринкової екологічної інфраструктури, яка сприятиме зменшенню рівня техногенного навантаження на природне середовище та організаційному розв'язанню проблем раціонального природокористування;

4) розробка методів економічного стимулювання раціонального природокористування через систему грошових стягнень і заохочень, які роблять екологічно шкідливі виробництва економічно нерентабельними;

5) формування в межах промислових комплексів висококонкурентного ринкового середовища, з якого витісняються нерентабельні та екологічно шкідливі види промислової діяльності.

Недостатнім необхідно визнати нормативно-правове й інституціональне забезпечення процесів екологізації, що негативно позначається на ефективності механізму реалізації законодавства.

Ринковий механізм функціонує як система врахування й синхронізування численних рішень, що приймаються в господарському процесі власниками ресурсів, виробниками, споживачами. Одночасно ринок виступає механізмом реалізації цих рішень у процесі руху товарних і грошових потоків в економіці. Більшість фахівців визначають головними елементами механізму саморегулювання ринкової системи такі інструменти, як ціна, попит і пропозиція, конкуренція. На їх формування, характер взаємодії, результативність справляють вплив як загальні для всієї економіки чинники, так і специфічні для окремих сфер діяльності.

Ринковий механізм екологізації являє собою сукупність саморегулятивних економічних інструментів, форм і методів стимулювання й підтримки екологічно орієнтованої господарської діяльності, що мають вплив на ціни та конкуренцію. Економічні (ринкові) інструменти екологізації представлені на практиці широким спектром конкретних заходів. Водночас, базуючись на різних підходах до їх визначення, доцільно класифікувати їх за двома основними напрямками: створенням відповідних ринків і стимулюванням екологічної орієнтації суб'єктів господарювання.

Становлення ринкового механізму екологізації неможливе без формування ринків, предметом купівлі-продажу на яких є різноманітні дозволи чи обмеження, пов'язані з екологічно шкідливою діяльністю. Необхідність швидшого формування ринку екологічної техніки й екологічної інфраструктури в цілому в умовах трансформаційної економіки значно актуалізує питання про запровадження торгівлі дозволами на емісію забруднювальних речовин, ефективність якої доведена світовим досвідом.

Екологізація споживчого вибору зумовлюється низкою чинників, найбільш впливовими з яких є структура споживання, рівень достатку, рівень культури та освіти.

Водночас існуюче значне екологічне розшарування населення в різних регіонах нашої держави, а також серед груп споживачів з різним рівнем доходів скорочує можливості екологізації свідомості населення. Наше суспільство характеризується низьким рівнем екологічної культури, що спричинюється незадовільним рівнем розвитку екологічної освіти та виховання.

Висновки. Комплексна оцінка екологізації економіки й екологічності виробництва є кількісною характеристикою декількох зведених (об'єднаних) взаємопов'язаних показників, що дає підстави для висновку про стан екологічності виробництва з урахуванням чинника техногенної безпеки у взаємозв'язку з економічними результатами виробничої діяльності [4, с. 70].

В Україні негативно позначається на екологізації підприємницької стратегії економічна нестабільність, притаманна трансформаційному періоду, яка орієнтує підприємців переважно на короткострокові цілі. Водночас важливим інституційним чинником цього процесу є можливість приєднання до міжнародних стандартів екологічного менеджменту в разі виходу на міжнародні товарні ринки.

Бібліографічний список

1. Краснолуцький О. Складання проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічно обґрунтовані сівозміни та впорядкування угідь / О. Краснолуцький, Р. Тихенко, Т. Євсюков // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 4. – С. 14-17.
2. Лихочвор В. Перспективи розвитку агротехнологій в Україні / В. Лихочвор // Пропозиція. – 2008. – № 3. – С. 47-52.
3. Паламарчук В. О. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування : монографія / В. О. Паламарчук, Є. В. Мішенін, П. І. Коренюк // Пороги. – 2004. – С. 8-23.
4. Тарасова В. В. Ресурсоємність та землеємність в аграрному секторі АПК України / В. В. Тарасова. – К. : ННЦ „Інститут аграрної економіки”, 2009. – 296 с.

Сохнич А., Мельник В. Удосконалення ринкового механізму екологізації виробництва підприємств

Процес гарантування екологічної безпеки – тривалий і послідовний, тому суспільству потрібен механізм урахування наслідків рішень, що прямо чи опосередковано стосуються стану довкілля. Враховуючи євроінтеграційну спрямованість екологічної політики України, є потреба у вдосконаленні законодавства, розробці ефективної програми раціонального використання національних ресурсів у різних сферах промислового виробництва.

Ключові слова: довкілля, ринковий механізм, екологічна політика, екологізація.

Sohnych A., Melnyk V. Improvement of market mechanism ecologization production companies

The process of environmental security guaranteeing is long and gradual that is why the society needs mechanism with consideration of decision effects which are directly or indirectly connected to the condition of environment. Taking into account European integration direction of ecological policy it is necessary to improve legislation and development of effective program of rational using of national resources in different spheres of industrial production.

Key words: environment, market mechanism, environmental policy, ecologization.

Сохнич А., Мельник В. Совершенствование рыночного механизма экологизации производства предприятий

Процесс обеспечения экологической безопасности – длительный и последовательный, поэтому обществу нужен механизм учета последствий решений, которые прямо или косвенно касаются состояния окружающей среды. Учитывая евроинтеграционную направленность экологической политики Украины, имеется потребность в совершенствовании законодательства, разработке эффективной программы рационального использования национальных ресурсов в различных сферах промышленного производства.

Ключевые слова: окружающая среда, рыночный механизм, экологическая политика, экологизация.